

**Prof. Jāņa Maizītes ieguldījums Latvijas farmācijā
un farmācijas vēsturē**
*Prof. Jānis Maizīte's Investment in Latvian Pharmacy
and Pharmaceutical History*

Inguna Cīrule, Inta Vegnere

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs
Farmācijas muzejs
Riharda Vāgnera iela 13, Rīga, LV-1050
E-pasts: farmacijasmuzejs@inbox.lv

Publikācijā aplūkots profesors *Dr. pharm.* Jānis Maizīte kā Latvijas Universitātes mācībspēks, izvērtēts viņa ieguldījums farmācijas vēsturē un Farmācijas muzeja izveidē, kā arī apzināti viņa apbalvojumi Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā.

Atslēgvārdi: farmācijas vēsture, prof. Jānis Maizīte, muzejniecība, LU.

.. neviļus nāk prātā kāda pazīstama ķīmiķa vārdi, ka “nepazīstot pagātņi, mēs nevaram saprast tagadni: tikai pilnīgi pārzinot pagātņi un tagadni, mēs varam pareizi spriest par nākotni”. Pagātne uzliek arī zināmus pienākumus un atbildību tagadnei un nākotnei.

J. Maizīte. Latvijas Farmaceitu Žurnāls, 1938. g.

25 gadus Farmācijas muzejs Rīgā, Riharda Vāgnera ielā 13, ir atvērts interešantiem ar plašu farmācijas vēstures liecību kolekciju. Lai neaizmirstu tās saknes, jāatgādina, ka nozīmīgu darbu mūsu nozares vēstures pētīšanā un saglabāšanā veicis profesors Jānis Maizīte, kurš līdz mūža galam bija Latvijas Valsts universitātes mācībspēks.

Jānis Maizīte dzimis 1883. gada 10. maijā Cēsu apriņķa Liepas pagasta Leču mājās Kārļa un Karlīnes (dzim. Pelēkzirnīs) ģimenē [1]. Toreiz Vidzeme bija Krievijas impērijas guberņa (1721–1917), kurā ietilpa arī daļa Igaunijas. Jāņa tēvs Kārlis bija reizē saimnieks, kalējs un skolotājs vietējā pagasta skolā, kur arī Jānis ieguva pamatizglītību un pēc kuras absolvēšanas turpināja izglītoties privātā Valmieras vidusskolā un Nikolaja vidusskolā (Rīgā), kuru pabeidza 1898. gadā [2].

Jaunībā Jānis bieži apciemoja savu mātes brāli Kārli Pelēkzirni Ainažu aptiekā, kur viņš ieguva pirmos priekšstatus par aptiekāra profesiju [3]. Vēlēdamies to apgūt, jaunietis trīs gadus kā mācekļis nostrādā Vecā aptiekā Vjazmā (Krievijā, Smoļenskas apgabālā) un 1901. gadā nokārto aptiekāra palīga eksāmenus Tērbatas Universitātē. Darba gaitas viņš turpina G. Fridoļina aptiekā Saratovā (1901–1902) un Osēs aptiekā Astrahaņā (1902–1904) [2].

1904. gadā Jānis Maizīte iestājās Tērbatas Universitātes Medicīnas fakultātē, lai studētu farmāciju. Medicīnas fakultātē studentu apmācība notika vairākos institūtos,

klīnikās un Universitātes aptiekā. 1843. gadā dibinātais Farmācijas institūts bija pirmais institūts Krievijā, kur izglītību ieguva topošie farmaceiti [24]. Tā paša gada II semestrī viņu uzņēma studentu korporācijā “Lettgallia”, kas ir viena no vecākajām latviešu akadēmiskajām mūža organizācijām, kuru 1899. gada 20. februārī (pēc vecā stila 8. februārī) dibināja deviņi Tērbatas Universitātes Farmācijas institūta studenti [4]. Studiju laikā Jānis praktizēja aptiekās Ainažos, Dzērbenē, Ķemeru, Salacgrīvā, Vecpiebalgā un Ņevas aptiekā Pēterpilī [5]. 1908. gadā viņš studijas beidza ar provizora grādu, un 14. martā Maizīti apstiprināja par jaunāko laborantu Farmācijas institūtā [2]. 1909. gadā viņš nolika mutiskus un rakstisku pārbaudījumus maģistra grādam. Strādādams pie institūta direktora profesora Ivana Lavrentjeviča Kondakova (08.10.1857.–14.10.1931.), viņa vadībā veica eksperimentus sintētiskā kaučuka, ēterisko eļļu, sveķu un to sastāvdaļu tālākā pārstrādāšanā [3]. Farmācijas profesors *Mg. chem.* I. Kondakovs Tērbatas Universitātē nostrādāja vairāk nekā 23 gadus (1895–1917), būdams mācībspēks daudziem topošiem latviešu farmaceitiem [25].

Lai sekmētu zinātniskos centienus, Tērbatas Universitātē tika piešķirtas medaļas un prēmijas. 1911. gadā Jānis Maizīte saņēma Suvorova zelta medaļu par darbu “Ēterisko eļļu ražošana Krievijā” (“Производство эфирных масел в России”) ar lēmumu šo darbu iespiest Universitātes Rakstos un izdot kā atsevišķu grāmatu uz Universitātes rēķina [2]. (Diplomu var apskatīt Latvijas Universitātes Ķīmijas vēstures muzejā.) 1912. gadā Jānis Maizīte piedalījās Universitātes organizētajās ekspedīcijās uz Krimu un Kaukāzu, kur iepazinās ar ārstniecības augu vākšanu un pārstrādāšanu ēteriskajās eļļās. Tā paša gada 15. novembrī viņu paaugstināja par farmācijas laborantu. Par darbu “Sila un Krimas priedes un egles sveķošanās mēģinājumi un pie tiem iegūtie sveķošanās produkti” (“Опыты смолистости лесных и Крымских сосен и елей в России и приобретенные при этом смолистые продукты”) 1913. gadā Tērbatas Universitāte piešķīra Jānim Maizītem Kreslavskā (*Креславского*) zelta medaļu ar lēmumu arī šo darbu iespiest Universitātes Rakstos [6].

Tā kā Tērbatas Universitātes Farmācijas institūtu bija paredzēts paplašināt un pārveidot, Jāni Maizīti, pateicoties labajām valodas zināšanām, komandēja uz Marburgas Universitātes Filozofijas fakultāti, lai iegūtu pieredzi uzturvielu, baudvielu un ārstniecības vielu ķīmiskajā izmeklēšanā pie profesoriem Ernesta Šmidta un Oskara Kellera, un uz Botānikas institūtu pie profesora Artūra Meijera zināšanu papildināšanai stādu anatomijā, farmakognozijā un uzturvielu un baudvielu mikroskopiskajā analizē. Šeit uzsāktos darbus farmakognozijā un ārstniecības augu kultūrā viņš turpināja 1914. gada vasarā Vīnes Universitātes Farmakognozes institūtā pie profesora Mollera [2]. Par ieguldīto darbu Maizīte saņēma Krievijas impērijas apbalvojumus: bronzas piemiņas medaļu “Romanovu dinastijai 300 gadi”, kuru piešķīra par teicamu dienestu arī visiem mācībspēkiem visās valsts augstākajās, vidējās un pamata izglītības iestādēs, un medaļu “Par varonību” (“За храбрость”), ar kuru apbalvoja personas (kam ir zemākā dienesta pakāpe) par kaujas nopelniem miera un kara laikā (abas medaļas atrodas Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā). Ieviešot Tērbatas Universitātē jaunu amatu sarakstu, Jāni Maizīti pārdēvēja par vecāko asistentu. Eksperimentālo darbu rezultātus viņš izlietoja savai maģistra disertācijai “Par pirena halogenhidrātiem un to pārvēršanos ciklēna un santēna tipu ogļūdeņražos” (“Галогенгидраты пирена и их превращение в углевод сантенного и цикленного типа”), bet darbu neizdevās aizstāvēt [6].

To visu pārtrauca Pirmais pasaules karš, kurš sākās 1914. gada 28. jūlijā un ilga līdz 1918. gada 11. novembrim. Jāni Maizīti karadienestā iesauca 1914. gada 1. augustā kā rezerves farmaceitu un iecēla par 307. lauku hospitāļa pārvaldītāju Varkara frontes armijā. 1915. gada 6. janvārī viņu pārcēla par 6. lauku aptiekas nodaļas pārzini. Lauku aptieku nodaļas bija ierīkotas vagonos, un to uzdevums bija apgādāt frontes kara daļas ar ārstniecības, pārsienamajiem, dezinfekcijas un dezinsekcijas līdzekļiem, kā arī, sākoties gāzu karam, apgādāt kara daļas ar individuāliem un masu aizsarglīdzekļiem pret nāvīgām gāzēm. 1916. gada 31. maijā viņu iecēla par farmaceitu-darbvedi vispirms 10. un pēc tam 2. armijas štāba sanitārā nodaļā, visbeidzot, 1918. gada 26. martā, – par 1. un vēlāk par 2. aptiekas bāzes laboratorijas vadītāju. Bāzes uzdevums bija ievākt, pārbaudīt un sakopot to sanitārmedicīnisko inventāru, kas, kara daļām demobilizējoties, bija palicis pāri [2]. Kara laikā Jāni Maizītis tika apbalvots ar III pakāpes Krievijas Svētā Staņislava ordeni (*орден Св. Станислава 3-й степени*) [7] un III pakāpes Svētās Annas ordeni (*Св. Анны 3-й степени*) [8].

1918. gada februāra beigās Tērbatā ienāca Vācijas karaspēks un pārtrauca Universitātes darbību. Tā tika evakuēta uz Voronežu, kur 1918. gada 12. novembrī atsāka darbību [9]. Pēc Voronežas Universitātes lūguma Jāni Maizīti kā augstskolas mācībspēku atbrīvoja no karadienesta. Viņu ievēlēja par docentu Farmācijas katedrā, un, sākot ar 1919. gada 1. februāri, docents lasīja lekcijas Voronežas Universitātes Medicīnas fakultātē (kuras paspārnē bija arī Farmācijas katedra) obligātajos priekšmetos:

- 1) farmācijas studentiem – farmācijas ķīmiju, tiesu ķīmiju, farmaceitisko propedeutiku un farmaceitisko grāmatvedību;
- 2) medicīnas studentiem – farmācijas ķīmiju.

Vadīja obligātos praktiskos darbus:

- 1) farmācijas studentiem – tiesu ķīmijā un kvantitatīvajā analīzē;
- 2) medicīnas studentiem – farmācijā ar farmakognoziiju.

Jānis Maizīte pasniedza arī neobligātos priekšmetus:

- a) par Voronežas apgabala ārstniecības augiem;
- b) par ķīmiskajiem dezinfekcijas un dezinsekcijas līdzekļiem un to lietošanu.

Paralēli viņš vadīja nodarbības jaunatvērtajā farmaceitu skolā (tehnikumā) farmaceitiskajā ķīmijā, farmakognozijā, ārstniecības augu vākšanā un kultivēšanā, lasīja lekcijas vairākos speciāli organizētosursos (ārstniecības augu ievācēju, kultivatoru un pārstrādātāju, farmaceitu papildkursos, Sarkanā Krusta žēlsirdīgo māsuursos). Bez pedagoģiskā darba Jānis Maizīte bija Voronežas farmaceitiskās fabrikas ķīmijas daļas vadītājs un konsultants ēterisko eļļu ražošanā [2].

1920. gadā pēc miera noslēgšanas ar Krieviju Latvijā masveidā atgriezās gan dažādu tautību bēgļi, gan tie latvieši, kas savulaik Krievijas impērijas teritorijā mācījušies un strādājuši. Voronežas Universitātes Medicīnas fakultāte bija militarizēta sērgu dēļ, tāpēc Jānim Maizītem neizdevās atgriezties ar pirmo ešelonu. 1921. gada 11. maijā Jānis Maizīte nodibināja ģimeni, apprecēdamies ar farmaceiti Elizabeti Novikovu [10]. Vasarā abi pārcēlās uz Latviju, kur Jāni Maizīti 1. jūlijā ievēlēja par docentu Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļā [11]. Ģimeni papildināja dēls Visvaldis tā paša gada 28. septembrī [12].

1921./22. mācību gadā Jānis Maizīte lasīja lekcijas un vadīja praktiskos darbus

- 1) farmācijas propedeutikā;
- 2) farmācijas praktikumā ar receptūru;
- 3) farmakopejas metodēs;
- 4) tiesu ķīmijā.

1922. gadā viņš tika ievēlēts par vecāko docentu farmācijas ķīmijā un farmācijas studentiem lasīja

- 1) lekcijas par ārstniecības vielu izmeklēšanas metodēm ar praktiskajiem darbiem attiecīgajā laboratorijā;
- 2) ievadu praktiskajā farmācijā;
- 3) receptūru ar praktiskajiem darbiem farmaceitiskās receptūras laboratorijā un aptiekā;
- 4) lekcijas farmācijas vēsturē.

Medicīnas un Veterinārmedicīnas fakultātes studentiem Jānis Maizīte lasīja lekcijas par farmācijas ķīmiju un farmaceitisko receptūru ar praktiskajiem darbiem [2].

Tabula

Jāņa Maizītes atalgojums [29]

1922. gada 1. jūlijs (rbļ.)		1923. gada 31. marts (Ls)	
Pamatalga	9300	Pamatalga	300
Ģimenes piemaksa	1860	Ģimenes piemaksa	32
Alga par virsstundām	2278,5	Alga par virsstundām	94,5
Kopā	13438,5	Kopā	426,5 [426,5]

Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas darbs Kronvalda bulvārī 4 bija apgrūtināts telpu, aparātu un speciālās aparatūras trūkuma dēļ. Tikai 1925. gada janvārī tas tika atvieglots, Farmācijas ķīmijas un Farmakognozijas katedru pārceļot uz Baznīcas ielu 5 [12]. Tomēr joprojām trūka speciālās literatūras un laboratoriju pētījumu veikšanai. Tāpēc brīvlaikus Jānis Maizīte vienmēr izmantoja pieredzes apmaiņai ārzemēs (Šveice, Francija, Norvēģija, Somija, Polija), īpašu vērību piegriežot praktiskās farmācijas pasniegšanai, kas līdz šim notika aptiekās, bet pamazām tika pārnesta uz Universitātes laboratorijām. Lai gan viņu komandēja Universitāte, visus izdevumus viņš sedza pats [6].

Jānis Maizīte pārvaldīja piecas valodas: latviešu, krievu, vācu, franču, angļu valodu. Pateicoties šīm zināšanām, bija iespēja aktīvi piedalīties starptautiskos pasākumos, kas bija saistīti ar farmāciju. 1925. gada septembrī Universitāte viņu komandēja uz II Starptautisko stipri darbojošos ārstniecības vielu normēšanas konferenci Briselē [2]. 1928. gadā Budapeštā viņš apmeklēja II Starptautisko kongresu par Eiropas ārstniecības augiem. 1934. gadā piedalījās vācu farmaceitu apvienības sanāksmē Ķelnē un I Starptautiskajā farmācijas vēstures kongresā Bāzelē. 1935. gadā – XII Starptautiskajā farmaceitu kongresā Briselē [6]. Pateicībā par ieguldījumu izglītībā un zinātnē Jānis Maizīte 1928. gadā saņēma Francijas apbalvojumu – Akadēmiskā Palmas Zara ordeni (*L'Ordre des Palmes academiques*) [14]. Novērtējot viņa ieguldījumu nozares

attīstībā, Antverpenes farmācijas biedrība (*Societe de Pharmacie d'Anvers*) sakarā ar savu 100 gadu jubileju 1935. gada augustā Jāni Maizīti ievēlēja par goda biedru [15].

Daudzi studenti katru gadu profesora vadībā izstrādāja diplomdarbus, pētot augu sastāvdaļu ārstniecisko vērtību. Laika posmā no 1930. līdz 1944. gadam tika novadīti 105 diplomdarbi [28]. Zinātniskā laukā Jānis Maizīte specializējās skuju koku sveķu pētniecībā un par darbu “Par Latvijas skuju eļļām” 1936. gadā saņēma K. Barona prēmiju 100 latu apmērā [16]. Vislielāko darbu viņš ieguldīja Valmieras papardes (*Filicis maris Volmarensis*) pētniecībā, kuras ekstraktam piemīt specifiskas farmakoloģiskas īpašības. Šis pētījums tika ņemts par pamatu darbam “Pētījumi par Latvijas paparžu ekstraktu” – doktora disertācijai, kuru Jānis Maizīte aizstāvēja 1937. gada 10. martā, iegūstot *Dr. pharm.* grādu [17]. Latvijas Universitātes padome tā paša gada 19. maijā viņu ievēlēja par profesoru Farmācijas ķīmijas katedrā [18]. Ķīmijas fakultātē Jānis Maizīte vairākkārt veica arī sekretāra pienākumus (1925–1926; 1928–1931; 1937–1939).

Papildus aktīvam darbam izglītībā un zinātnē Jānis Maizīte interesējās par farmācijas vēsturi, vākdams senus priekšmetus, kas bijuši saistīti ar nozari. Sākumā to visu viņš krāja savā dzīvoklī, bet pamazām radās vēlēšanās iepazīstināt studentus, tāpēc 1937. gada novembrī profesors lūdza fakultātes padomes atļauju organizēt Farmācijas vēstures muzeju [19]. 1938. gadā Jānis Maizīte saņem no Dāvja Blūmentāla atraitnes Farmācijas vēstures muzeja veidošanai novēlētas grāmatas un manuskriptus [20]. Dāvis Blūmentāls (1871–1937) Pirmā pasaules kara laikā Petrogradas Farmaceitu biedrības uzdevumā bija sācis veidot kolekciju, saistītu ar farmācijas vēsturi. 1920. gadā, atgriežoties Latvijā, būdams Kara farmācijas nodaļas priekšnieks ar pulkveža dienesta pakāpi, viņš turpināja kolekcionešanu [22]. Šo nodoto priekšmetu saraksts rokrakstā glabājas Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā. Gribēdams pēc iespējas vairāk papildināt kolekciju, Jānis Maizīte 1939. gada janvārī kopā ar Latvijas Farmaceitu biedrību aicināja aptiekārus nodot muzejam senus priekšmetus no visas Latvijas [21]. Zināma sacensība izveidojās starp profesoru Jāni Maizīti un profesoru Paulu Stradiņu, kas fanātiski kolekcioneja priekšmetus, saistītus ar medicīnas vēsturi. Periodā no 1939. līdz 1941. gadam izceļo 84 000 Baltijas vāciešu [30], starp kuriem bija arī aptieku īpašnieki, atstādami viņiem piederošās aptiekas un to inventāru. Speciāli izveidota likvidācijas komisija ļāva kolekcionāriem ņemt izūtrupēšanai nederīgos priekšmetus [19]. 1939. gada 10. novembrī ar Ķīmijas fakultātes lēmumu oficiāli atvēra profesora Jāņa Maizītes izveidoto Farmācijas vēstures muzeju, un 1940. gada 8. maijā to iekļāva fakultātes palīginstitūtu sastāvā [23]. Muzejs ar savām sešām nodaļām (aptiekas oficīnas iekārta, aptiekas materiālistabas iekārta, aptiekas laboratorijas iekārta, zāļu līdzekļu kolekcijas, Kara farmācijas vēstures nodaļa, Tautas dziedniecības līdzekļu nodaļa un arhīvs) kalpoja par uzskates līdzekli studentiem.

Periodā no 1921. līdz 1938. gadam Jānis Maizīte publicēja vairāk nekā 50 zinātnisku darbu gan Latvijas Farmaceitu Žurnālā, gan Universitātes Rakstos, kā arī ārzemju izdevumos (sk. pielikumu).

1938. gadā par izcilu Tēvijas mīlestību un par sevišķiem nopelniem valsts, sabiedriskajā, kultūras, zinātnes, sporta un izglītības darbā profesors Jānis Maizīte saņēma Atzinības krustu (*Croix de la Reconnaissance*).

Viens no nozīmīgākajiem darbiem farmācijā, kas ilga 13 gadus (1927–1940), bija “Latvijas farmakopeja”, kuras iniciators un galvenais redaktors bija Jānis Maizīte. Tās tapšanā tika iesaistīts arī profesors Eduards Svirlovskis un citi mācītbspēki. Šis krājums tika sastādīts pēc citu valstu labākajiem paraugiem un noteica kārtību Latvijas aptieku praksē [26]. Ārpus Universitātes Jānis Maizīte bija līdzstrādnieks Latviešu konversācijas vārdnīcas sastādīšanā, kas ir universāls enciklopēdisks izdevums latviešu valodā un aptver visas tajā laikā aktuālās zinību nozares. Vēl profesors darbojās komisijā, kas pārbaudīja jaunus farmaceitiskus līdzekļus, ievestus no ārzemēm, lasīja lekcijas pretgāzu aizsardzības instruktoruursos un bija farmaceitu palīgpersonāla pārbaudīšanas komisijas loceklis [27].

Profesors Jānis Maizīte bija ļoti aktīvs sabiedriskajā darbā. Par to liecina garais biedrību saraksts, kurās viņš piedalījās:

1. Latvijas farmaceitu biedrība – goda biedrs.
2. Latvijas ķīmijas biedrība – biedrs un arī valdes loceklis.
3. Latvijas bioloģijas biedrība.
4. Latvijas ģeoloģijas biedrība.
5. Veselības veicināšanas biedrība.
6. Krišjāņa Barona biedrība.
7. Farmācijas veicināšanas biedrība.
8. Latviešu vecāku un pedagogu biedrība.
9. Latviešu skolotāju biedrība.
10. Tautu savienības veicināšanas biedrība.
11. Latviešu farmācijas studentu biedrība Tērbatā.
12. Korporācijas “Lettgallia” filistru biedrība.
13. Rīgas latviešu biedrība.
14. Latviešu–itāļu tuvināšanas biedrība.
15. Latvijas Universitātes krājaizdevu kase.
16. Latvijas Universitātes darbinieku savstarpējās dzīvības apdrošināšanas biedrība.
17. Akciju sabiedrība “Farmācija”.
18. Vācijas farmaceitu biedrība (*Deutsche Pharmazeutische Gesellschaft*).
19. Vācijas ķīmijas biedrība (*Deutsche Chemische Gesellschaft*).
20. Vācijas ķīmiķu asociācija (*Verein Deutscher Chemiker*).
21. Farmācijas vēstures biedrība (*Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie*).
22. Vācijas “Hostus” biedrība (*Deutsche “Hostus” Gesellschaft*).
23. Francijas ķīmijas biedrība (*Société chimique de France*).
24. Farmācijas vēstures biedrība Francijā (*Société d’histoire de la Pharmacie*).
25. Antverpenes farmācijas biedrība – goda biedrs (*Société de Pharmacie d’Anvers*) [14].

Jānis Maizīte visu savu laiku veltīja darbam. Viņš strādāja kā darbdienās, tā arī svētdienās, katru dienu kājām mērodams ceļu no dzīvokļa uz laboratoriju un

atpakaļ. Tāpat vasarā – vasarnīcā Mellužos, Kāpu ielā 75, viņš vienmēr atrada kaut ko darāmu.

1940. gada vasarā Latviju okupēja Sarkanā armija. 17. jūnijā Rīgā ienāca krievu bruņumašīnas un tanki. 20. jūnijā izveidoja jauno valdību. Lielākajai daļā jauno ministru bija pozitīva attieksme pret Padomju Savienību. Septembrī Latvijas Universitāti pārdēvēja par Latvijas Valsts universitāti. Akadēmisko inteliģenci uzraudzīja un izsekoja. Komunistu represīvās iestādes radīja baiļu un nomāktības gaisotni. 1941. gada 13. un 14. jūnijā pēc iepriekš sastādītiem sarakstiem arestēja 15 081 personu (vīriešus, sievietes un bērnus) izvešanai uz Sibīriju [30].

1941. gada 22. jūnijā Vācija sāka karu pret Padomju Savienību. 5. jūlijā visu Latviju bija okupējis vācu karaspēks, taču vācieši nedomāja atjaunot Latvijas valstisko patstāvību. Vienu okupāciju nomainīja cita. Sākās ebreju vajāšana. Arī profesoram Jānim Maizītem 1942. gada 30. jūlijā bija jāraksta pazemojošs apliecinājums:

Es apliecinu, ka pat pēc rūpīgas pārbaudes man nav zināmi nekādi apstākļi, kas varētu norādīt uz manas sievas – E. Maizītes dz. Novikovas izceļšanos no žīdu vecākiem un vecvecākiem. Es zinu, ka par apzināti nepareizu ziņu sniegšanu man draud tūlītēja atļaišana, manas iecelšanas atzīšana par nenotikušu vai dizciplinārlietas uzsākšana pret mani nolūkā panākt manu atļaišanu no dienesta.

Prof. J. Maizīte [31]

1944. gada 13. oktobrī padomju karaspēks atkal ieņēma Rīgu, šoreiz uz ilgu palikšanu. Bailēs no represijām daudzi mācītspēki emigrēja. Kad 1945. gada janvārī Ķīmijas fakultāte atjaunoja darbību, Farmācijas nodaļā bija palikuši profesori Jānis Maizīte un Eduards Sirlovskis, vecākie asistenti Viktors Šķilters, Milda Dūmiņa un Irina Robežniece.

Pēc 1944. gada Maizītem uzdeva pārkārtot Farmācijas nodaļu pēc Padomju Savienības augstskolu parauga, kur paredzēts farmaceitus sagatavot četros gados bez diplomdarba aizstāvēšanas. Profesors Jānis Maizīte izņēmuma kārtā panāca atļauju studentiem izstrādāt un aizstāvēt diplomdarbu. PSRS Augstākā atestācijas komisija apstiprināja J. Maizītem un E. Svirlovskim farmācijas doktora grādu un profesora nosaukumu. Kādu laiku viņš bija vairāku katedru vadītājs Latvijas Valsts universitātes Ķīmijas un Medicīnas fakultātēs. Viņš bija Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Ķīmijas institūta laboratorijas vadītājs, lasīja lekcijas farmakoloģijā Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas Veterinārajā fakultātē. 1944. gada 25. oktobrī Jānim Maizītem izdevās dabūt apliecinājumu:

Dzīvoklis Blaumaņa ielā 32 dz. 3 pieder LU profesoram J. Maizīte. Tas ir aizpildīts ar zinātnisko bibliotēku un nepakļaujas kara daļu vajadzībām. [32]

Pēc kara 1946. gadā iznāca viņa mācību grāmata “Ievads praktiskajā farmācijā”, tomēr tā saņēma kritiku no LVU partijas sekretāra par padomju literatūras ignorēšanu un galvenokārt par vācu literatūras izmantošanu.

1949. gads Jānim Maizītem noslēdzās slimojot, jo pārdzīvojumus radīja PSRS Augstākās izglītības ministrijas 18. novembra pavēle Nr. 1478 par Farmācijas nodaļas pārceļšanu no LVU Ķīmijas fakultātes uz Medicīnas fakultāti ar izpildes

termiņu 1950. gada pavasarī. 1950. gada 5. janvārī profesors rakstīja vēstuli LVU rektoram ar pamatojumiem, kāpēc vajadzētu vēl pārdomāt par galīgo lēmumu, bet netika uzklausīts [33].

Neklausīdams ārstu padomiem ieturēt mieru, viņš turpināja aktīvi darboties, līdz 14. februārī savā dzīvoklī mirst ar miokarda infarktu. Viņu apglabāja Meža kapos, piedaloties lielam bērinieku pulkam.

Pielikums

Maizītes publicētie darbi laikā no 1918. līdz 1938. g.

- *Über die Bedeutung der Alkaloide im Leben des Menschen und der Pflanze. Pharmacia.* 1923. g.
- *Über das Terpentingöl der Krim. Chemiker Zeitung.* 1923. g.
- *Über die Gewinnung der Koniferennadelöle in Russland. Ber. v. Schimmel & Co.* 1923. g.
- *Über das aetherische Öl der Rottanne (Picea excelsa L.). Arch. D. Pharmazie.* 1923. g.
- *Über das russische Herzterpentinöl.* Turpat, 1923. g.
- Latvijas opiums. L.F.Ž. 1923. g.
- Par farmakopeju ārstniecības vielu izmeklēšanas metodēm. Turpat, 1924. g.
- Par Latvijas priežu skuju eļļām. Turpat, 1924. g.
- Par borniljodīdu. L.U. Raksti, 1924. g., L.F.Ž. 1925. g.
- Par starptautisko ārstniecības vielu nomenklatūru. L.F.Ž. 1924. g.
- Par paparžu ekstraktu iedarbošanās spējas noteikšanu bioloģiskā ceļā. Turpat, 1924. g.
- *Sur le haloidhydrates du pinène et leur transformation en hydrocarbures du type santénique et cyclénique, (kopā ar prof. Kondakovu) Le Caoutchouc et la Gutta – Percha.* 1924. g.
- Pētījumi par ārstniecībā lietojamām papardēm un viņu preparātiem. L.U. Raksti. 1925. g.
- Par paparžu ekstraktu iedarbošanās spēju noteikšanu ķīmiskā ceļā. L.F.Ž. 1925. g.
- *Hydrastis canadensis* Latvijā. Turpat, 1926. g.
- *Solutio Jodi spirituosa.* Turpat, 1926. g.
- *Zur Pharmakopoefrage in den Baltischen Ländern. Comptes rend. Du 1-er Congrès pharmac. Des délégués des Etats Baltiques.* 1926. g.
- Par I. Baltijas valstu farmaceitu delegātu kongresa uzdevumiem un mērķiem. Turpat, 1926. g.
- Septītā Igaunijas farmaceitu diena Tērbatā (Tartū). L.F.Ž. 1925. g.
- Otrā stipri darbojošos ārstniecības vielu priekšrakstu apvienošanas konference Briselē 1925. g. Turpat, 1926. g.
- Ceļojuma iespaidi Somijā. Turpat, 1926. g.
- Interese par farmācijas pagātņi. Turpat, 1927. g.
- Par starptautiskās farmakopejas pašreizējo stāvokli. Turpat, 1928. g.
- *Über die Arzneipflanzen Lettlands. Ber. Über die II. Int. Tagung der europäischen Arzneipflanzeninteressenten.* 1928.
- Otrā starptautiskā Eiropas ārstniecības augu interesentu konference Budapeštā. L.F.Ž. 1929. g.
- *Rahvusvaheline organisatioon arstirohutaimede kultuuri ja kogumise alal. Eesti Rohuteadlane.* 1929. g.
- Ungārijas paprika. L.F.Ž. 1929. g.
- *Marcelin Berthelot* (100 g. dzimšanas atcerei). Turpat, 1927. g.
- *Henriks Ibsens* kā farmaceits (100 g. dzimšanas atcerei). Turpat, 1928. g.

- Astotā starptautiskās farmaceitu savienības sapulce Stokholmā. Turpat, 1930. g.
- Jautājums par patentlīdzekļiem astotā starptautiskās farmaceitu savienības sapulcē Stokholmā. Turpat, 1930. g.
- IV Starptautiskais dziedniecības un ēterisko eļļu augu kongress Parīzē. Turpat, 1931. g.
- Farmaceitu izglītības reforma Vācijā. Turpat, 1931. g.
- Prof. I. Kondakovs (nekrologs). Turpat, 1931. g.
- *Das neue pharmazeutische Selbstständigkeitsgesetz in Lettland. Bull. De la Fédér. Intern. Pharmac.* 1932. g.
- Par farmaceutiskiem likumiem Baltijas valstīs. L.F.Ž. 1932. g.
- Dziedniecības augu ievākšana Latvijā. Turpat, 1934. g.
- Par aptiekas stikla labvērtības noteikšanu. Turpat, 1933. g.
- Par Latvijas paegļu ogu eļļu. Turpat, 1934. g.
- Par Latvijas skuju eļļām. L.U. Raksti, ķīm. fak. ser. 11, 13. L.F.Ž. 1935. g.
- XII Starptautiskais farmācijas kongress 1935. g. Briselē. L.F.Ž. 1935. g.
- V Starptautiskais ārstniecības, aromātisko un līdzīgu augu kongress 1935. g. Briselē. Turpat, 1935. g.
- Farmaceitu loma pretgāzu aizsardzībā. Turpat, 1936. g.
- Kārlis Vilhems Šēle. Turpat, 1936. g.
- Desmitā starptautiskā farmaceitu federācijas ģenerālsapulce Kopenhāgenā. Turpat, 1937. g.
- *Colonel-pharmacien D. Blūmentāls. Bull. De la Fédér. int. pharmac.* 1937. g.
- *Über die Kontrolle der pharmazeutischen Spezialitäten in den Baltischen Länder. L.F.Ž.* 1937. g.
- *Zur geschichte des "Extractum Filicis maris Volmarensis", Eesti Rohuteadlane.* 1937. g.
- Latvijas anīss. L.F.Ž. 1937. g.
- Latvijas fenchelis. Turpat, 1937. g.
- Latvijas koriandrs. Turpat, 1937. g.
- Latvijas ķimenes. Turpat, 1937. g.
- Hormonu preparāti un to normēšana. Turpat, 1937.
- Sekstlapu papardes ekstrakts. L.U. Raksti, ķīm. fak. ser. IV.
- Gāzu receptūra. L.F.Ž. 1938. g.
- Latvijas koka terpentīneļļa. Turpat, 1938. g.

VĒRES

1. *Es viņu pazīstu*. Latviešu biogrāfiskā vārdnīca. Ž. Unāma redakcijā. Rīga: Multineo, 2007/1939, 320.–321. lpp.
2. 50 gadu šūpla svētki. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1933. g. maijs, 181.–187. lpp.
3. Maizīte V. *Profesora Dr. pharm. Jāņa Maizītes 100. dzimšanas dienas atcerei*. Studentu korporācijas "Lettgallia" intern. izd., 1984, 39.–40. lpp.
4. *Studentu korporācija LETTGALLIA: pirmie 100 gadi (1899–1999)*. Studentu korporācija Lettgallia, 2007, 17. lpp.
5. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 1. lpp.
6. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 3. lpp.
7. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 280. lpp.
8. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 279. lpp.
9. Vīksna A. *Tērbatas Universitāte*. Rīga: Zinātne, 1986, 47. lpp.
10. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 128. lpp.
11. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I., Rupulis A. *Ķīmija Latvijas Universitātē 1919.–1944*. Rīga: Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 2005, 41.–46. lpp.
12. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 62. lpp.
13. Ķešāns A. Ķīmijas fakultāte. *Latvijas Universitāte divdesmit gadus, 1919.–1939*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1939, 363.–430. lpp.
14. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 145. lpp.
15. *Ārzesmes*. Latvijas Farmaceitu Žurnāls, 1935. g. augusts, 344. lpp.
16. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I., Rupulis A. *Ķīmija Latvijas Universitātē 1919.–1944*. Rīga: Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 2005, 100. lpp.
17. Profesionālā dzīve. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1938. g. marts, 118. lpp.
18. Dr. pharm. J. Maizīte profesors. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1937. g. jūnijs, 237. lpp.
19. Vīksna A. Medicīnas muzeji Latvijas Universitātē. *LU Raksti*, 639. sēj. *Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 280.–283. lpp.
20. Profesionālā dzīve. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1938. g. marts, 118. lpp.
21. Uzaicinājums Farmācijas vēstures muzeja lietā. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1939. g. janv., 31. lpp.
22. *Studentu korporācija LETTGALLIA: pirmie 100 gadi (1899–1999)*. Studentu korporācija Lettgallia, 2007, 157. lpp.
23. Vīksna A. *Medicīnas vēstures muzeja pirmais nolikums 1944. gadā (dokumenta publikācijas)*. *Acta Medico-Historica Rigensia V*. Rīga: Pauli Stradini Museum Historiae Medicinae, 2000, 342. lpp.
24. Vīksna A. *Tērbatas Universitāte*. Rīga: Zinātne, 1986, 57. lpp.
25. Prof. I. Kondakovs. Nekrologs. *Latvijas Farmaceitu Žurnāls*, 1931. g. nov., 420. lpp.
26. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I., Rupulis A. *Ķīmija Latvijas Universitātē 1919.–1944*. Rīga: Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 2005, 53. lpp.
27. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 154. lpp.
28. Grosvalds I., Alksnis U., Meirovics I., Rupulis A. *Ķīmija Latvijas Universitātē 1919.–1944*. Rīga: Latvijas Ķīmijas vēstures muzejs, 2005, 46. lpp.
29. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 62a lpp.
30. Balodis A. *Latvijas un latviešu tautas vēsture*. Rīga: Neatkarīgā teātra "Kabata" grāmatu apgāds, 1991, 279.–299. lpp.

31. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 177. lpp.

32. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 182. lpp.

33. LVVA, 7427. f., 13. apr., 1082. 1., 239. lpp.

Summary

The publication is dedicated to prof. Dr. Pharm. Jānis Maizīte, the tutor at the University of Latvia. It provides an assessment of his investment in the history of pharmacy and establishment of the Pharmaceutical Museum and identifies his awards in “Pauls Stradiņš museum for history of medicine” museum collection.

Keywords: *History of pharmacy, prof. Jānis Maizīte, museology, University of Latvia.*